

Föreningen Islandssamlarna
c/o Per Hanner
Wittstocksgatan 2
115 24 STOCKHOLM

Rapport mars 1985
(Nr 60)

Kära Islandssamlare!

Islandsklubben i Göteborg firar sitt 20-årsjubileum i april med auktion, jubileumsmiddag och utställning, vilket allt Du kan läsa om i denna rapport. Vi i "riksföreningen" gratulerar hjärtligt och önskar lycka till med alla arrangemangen.

Denna rapport innehåller, som vanligt vid denna tid på året, en viss redovisning för vår förenings verksamhet under förra året. Bl.a. finns en medlemsstatistik, som visar att även under 1984 tillflödet av nya medlemmar varit under det normala. Vårt mål är att få minst 20 nya medlemmar om året. Med detta kan alla ni hjälpa till, som har kontakter med andra filatelister. Vi tänker inte minst på dem som är aktiva i andra filatelistföreningar och på våra många medlemmar bland frimärkshandlarna. Känner Du inte någon eller några som borde vara med i föreningen? Gör Du det, sänd mig (adress överst på denna sida) ett meddelande, så skickar jag genast blankett för inträdesanmälan till Dig eller direkt till vederbörande.

Har Du betalt årets medlemsavgift? Om inte, är kassörerna - Tom Rinman i Göteborgs-klubben och undertecknad - tacksamma, om Du gör det snart, så att vi slipper sända påminnelse. Om avgifterna se längre fram i rapporten.

Som vanligt kan jag i denna rapport redovisa flera fina och mycket intressanta forskningsresultat från olika medlemmars sida. Vi tackar hjärtligt dessa bidragsgivare.

Är det något Du saknar i dessa rapporter? Skriv till mig och tala om det. Skicka gärna in frågor om sådant som Du vill ha utrett eller beskrivet. Vi har ju inom föreningen experter på alla områden av isländsk, färöisk och grönländsk filateli, som kan hjälpa till med besvarandet.

Har Du ändrat adress? Glöm ej sända meddelande till föreningen.

Slutligen: Ha det så bra under den nu anstormande våren, det önskar

Sekreteraren

Vårens
återstående
sammanträden

Stockholm. Lokal Tony Bjellefors' kontor, Drottninggatan 56, 4 tr.
Tid kl. 19.30. (Detta gäller 18 april.)
Torsdagen den 18 april: Engelsk militärpost på Island visas av
Leif Nilsson. Dessutom visning av objekten i vårauktionen.
Tisdagen den 14 maj (obs ändrat datum): Vårmöte hos herr ord-
föranden, se vidare nedan.

Göteborg. Sammanträden kl. 19.30 den andra och fjärde onsdagen i
månaden. Under våren hålls mötena i R. Frahms lokal. Järntorget
3, 1 tr. Program meddelas i annons i Göteborgs-Posten söndagen
före mötesdagen.
Betr. auktionen och visning i Göteborg, se nedan.

Islandsklubben i Göteborg meddelar, att sammanträdena i höst blir i Norska Sjömanskyrkan, Skånegatan 16. Första sammanträdet i höst blir tisdagen den 10 september.

Jubilerandet
i Göteborg

kommer att innefatta följande:

- 1) Vårens auktion den 27 april. Plats och tid anges i auktionslistan, som också anger när visning sker i Göteborg. (Visningen i Stockholm blir 18 april enl. ovan.)
- 2) Jubileumsmiddag med bl.a. stort lotteri med fina vinster ordnas också lördagen den 27 april. Vidare information sändes ut med auktionslistan.
- 3) Utställning ordnad av Islandsklubbens medlemmar blir det i postlokalen Göteborg 53, på Avenyn, under tiden 22 april - 4 maj. Utställningen kanske får en egen stämpel.

Vårmötet hos
ordföranden

Även i år har vår ordförande Bernhard Beskow och hans fru Berit inbjudit oss att avsluta vårsäsongen med ett möte i det Beskowska hemmet, Lillpälßen, Ösby, Brottbys tisdagen den 14 maj kl. 18.15 (obs. icke den 22 maj, som det sades vid årsmötet). Så här kommer Du dit:

Alt. I: Med bil. Kör stora Norrtäljevägen c. 30 km ut från Stockholm, vik till höger vid skylten BROTTBY, far genom Brottbys samhälle och passera flera busshållplatser, varav den sista är märkt Össeby-Ösby. 100 m efter denna hållplats finner man på höger sida ett mindre hus med flaggstång. Det är Lillpälßen.

Alt. II: Med buss. Tag buss 625 från Tekniska högskolan/Östra station kl. 17.30 och stig av vid Össeby-Ösby hållplats c. 35 minuter senare. Se i övrigt alt. I. Buss tillbaka till Stockholm går c. 21.25.

Förhandsanmälan är obligatorisk och sker till Bernhard Beskow (telefon 0762/414 56) senast torsdagen den 9 maj.

Årsmötet

Vid föreningens årsmöte den 19 februari 1985 omvaldes samtliga funktionärer:

Ordförande	Bernhard Beskow
Vice ordförande	Einar Kristjánsson
Sekreterare och kassör	Per Hanner
Övriga styrelseledamöter	Engel Angberg Christer Engström Christer Hermansson Lars Ingemann Ingvar Andersson (för Gbg-klubben)
Styrelsesuppleant	Per Olov Abrahamsson
Revisor	Tony Bjellefors
Revisorssuppleant	Svante Gustafsson
Valkommitté	Stig Österberg (sammankallande) Sture Hegland

Årsmöte i
Göteborg

Vid årsmötet i Islandsklubben i Göteborg den 13 februari 1985 valdes till:

Ordförande	Ingvar Andersson
Vice ordförande	Björn Forsgren
Sekreterare	Bengt Olofsson
Bibliotekarie	Kaj Librand
Kassör	Tom Rinman
Revisor	Ingvar Ottosson

Årsavgifterna
1985 och 1986

Båda nyssnämnda årsmöten fattade också beslut om årsavgifter för 1986. Beslutet blev i bägge fallen att för detta år bibehålla 1985 års avgifter. Avgifterna är alltså för vartdera året:

för Stockholms-avdelningen (de som bör i Stockholm med omnejd och alltså har S efter numret)	40:-
för Göteborgs-klubben (alla med G efter medlemsnumret)	50:-
för ungdomar (t.o.m. det år man fyller 18)	10:-
för alla övriga	35:-

Inbetalning sker med det inbetalningskort vi utsände med förra rapporten (till postgiro 26 73 70-5 för medlemmarna i Islands-klubben i Göteborg och till postgiro nr 40 29 57-5 för alla övriga). Vi saknar ännu inbetalning från en hel del av medlemmarna och ber Dig som ännu inte betalt att snarast göra det! Du kan, om Du vill, förskottsbeta 1986 års avgift samtidigt. Observera också möjligheten att samtidigt beställa vissa saker från föreningen enligt notis längre fram i rapporten.

Från de länder, från vilka det inte går att inbetala till våra postgiron, tar vi helst emot betalningen i svenska sedlar. (Får vi betalning i check, kostar det oss ett avdrag vid inlösningen, sedan numera även postgirot tar ut en avgift på 12 kr vid insättning med utländsk check.)

Årsavgifter
från Island
(och isländska
kassastämplor

Vi har mottagit ett antal årsavgifter från isländska medlemmar direkt till vårt postgiro - med användande av vår utsända blankett - men märkligt nog är det bara från medlemmar i Akureyri, Gardabær, Hafnarfjörður och Húsavík dessa kommit - inte i något fall från Reykjavík, trots att de flesta av våra isländska medlemmar bor i Reykjavík. Medlemmarna i Akureyri etc. har betalt avgiften på sina resp. postkontor och använt vår blankett. Är detta inte möjligt i Reykjavík och i så fall varför? Det skulle vara intressant att få veta det. (Och är det möjligt, rekommenderas våra Reykjavíkmedlemmar att använda detta betalningssätt.)

Vi har för övrigt genom de nämnda betalningarna gjort bekantskap med ett för oss tidigare okänt slag av isländska poststämplor, nämligen kassastämplor. Postgiroavierna har i övre högra hörnet resp. postexpeditörs kassastämpel - en rektangulärt inramad stämpel, som i samtliga fall utom Gardabaer innehåller, förutom orden "PÓSTUR OG SÍMI" (post och tele), ortens namn och datum, även postexpeditörens namn i skrivstil (en normerad stil, inte personlig namnteckning). På detta sätt har vi gjort bekantskap med Ína Skarphédinsdóttir och Ásdís Sigvaldadóttir i Húsavík samt Sélborg Guðmundsdóttir i Hafnarfjörður (med reservation för vissa otydligheter i namnstämpeln). Stämpeln från Akureyri var så otydlig, att vi bara kunde konstatera, att även där expeditören var någons "dóttir", vilket inte var särskilt överraskande.

Detta med personliga kassastämplor torde vara något unikt, i varje fall för Norden. Kan detta bli ett samlingsområde? Vad säger man i Island?

Medlems-
statistiken

Under 1984 minskade föreningens medlemsantal något, närmast därför att vi fick in för få nya medlemmar, jfr sekreterarens föreltal i denna rapport.

	Föreningen exkl. Gbgs- klubben	Islands- klubben i Gbg	Totalt
Medlemmar den 1 januari 1984	199	130	329
Nya medlemmar	7	2	9
Avgångna och avlidna	- 9	- 14	- 23
Medlemmar den 1 januari 1985	197	118	315

Antalet av de medlemmar som bor utanför Sverige ökade däremot, från 64 till 67, och överskred därmed för första gången 20 % av

totala medlemsantalet. Dessa 67 medlemmar fördelar sig på följande länder:

Norden (Danmark 15, Färöarna 1, Island 22, Norge 11)	49
Europa i övrigt (England 2, Frankrike 2, Nederländerna 2, Schweiz 4, Västtyskland 4)	14
Amerika (Canada 1, USA 3)	4

Föreningens
bokslut för
1984

Föreningen Islandssamlarnas bokslut (som icke omfattar Göteborgsklubbens lokala bokslut) visar i avrundade belopp:

<u>Intäkter</u>	
Årsavgifter	11.000
Överskott på vinterofferten	1.200
Diverse intäkter	100
Räntor	1.300
	<u>13.600</u>
<u>Kostnader</u>	
Rapporter och porto för dem	8.300
Övriga omkostnader (sammanträdeskostnader i Stockholm, porton och diverse)	2.300
Skatt (på ränteintäkten)	500
	<u>11.100</u>

Genom icke minst vinterofferten blev det alltså ett överskott på 2.500 kr. Med oförändrad årsavgift 1985 budgeteras ett nollresultat eller ett mindre underskott för det kommande året, då både rapporterna och portona blir dyrare.

Vid 1984 års slut redovisar föreningen ett kapital på runt 17.000 kr. Dessutom förvaltar vi cirka 22.000 kr avsedda för stämpelhandboken.

Ett och annat
som Du kan
köpa från vår
förening

Föreningen har några olika saker på lager, som vi vill erinra om, särskilt med tanke på medlemmar som kommit in under de senaste åren. De kan alla beställas genom inbetalning på föreningens postgirokonto nr 40 29 57-5. (Medlemmar i länder varifrån sådan inbetalning inte kan ske, får sända betalning i svenska sedlar eller per internationell postanvisning till föreningens kassör Hanner.) För varje beställning, oavsett storlek, tillägges 2 kr för porto (utanför Norden 5 kr) till nedan angivna priser. För övrigt kan nämnas, att alla nedanstående priser är desamma, till vilka vi tidigare erbjudit sakerna.

I. Göteborgska "Islands-stämplor"

I anslutning till Göteborgsklubbens 20-årsjubileum i april kan vi erbjuda kuvert med svenska minnesstämplor från tidigare arrangemang i Göteborg:

- "Göteborg Islandsträffen" (med falk) 24.4.1965
- "Göteborg Allting 71" (med Islands-karta) 9.1.1971 på specialkuvert
- "Göteborg Allting 71" (med vikingaskepp) 10.1.1971 på specialkuvert

Den förstnämnda (a) kostar 15:- kr, och då vi bara har ett fåtal kvar säljs bara 1 ex. per beställning. De båda andra (b + c) säljs i par för 6:- kr sammanlagt (max 10 par per beställning) och det går också att bara köpa b (9.1.1971) för 3:- kr.

II. Föreningens nummerstämpelmall

Nummerstämpelsamlarna behöver en mall för att skilja mellan stämpelarna 6 och 9 och mellan 66 och 99. En sådan har föreningen låtit göra och med utförlig bruksanvisning kostar den 10:- kr.

III. Äldre rapportbilagor m.m.

Bland de många artiklar av bestående värde, som kommit i rapporterna eller i fristående bilagor till dem under årens lopp, tar vi här upp ett urval. De kostar 1:- kr per sida (utöver portot enligt ovan). Nr 1-4 är översättningar ur isländska handboken av år 1973.

	<u>Antal sidor</u>
1. Märken i rullar och "automattandning"	1
2. Orlofmärken	2
3. Tollur	6
4. Greidslumärken (avgiftsmärken)	4
5. Í GILDI, en elementär handledning	8
6. Hóþflug Ítala och Balbo-breven	7
7. Zeppelin-påtrycken 1931	2
8. Om dubbeltänderna och annat om tandningen av skildingarna och aur-märkena	3
9. De isländska vokalerna och deras uttal (Ett större urval finns i rapport 51.)	2

Ange på talongen eller i brev noga vad Du önskar. För beställning av artiklarna under III kan numren till vänster användas.

Några rättelser och tillägg till Rapport 59

1.
Den auktionskatalog från Skandia i Khvn, vari Leif Fuglsig hittade det intressanta brevet adresserat "via Berufjord", var givetvis inte från 1872 (samma årtal som brevet) utan från 1972, se rapport 59, s. 10.

2.
På samma sida i rapport 59 rättade vi ett fel i den år 1975 utsända rapportbilagan "Í GILDI '02-'03, en elementär handledning". Det finns ännu ett fel att rätta i bilagan enligt påpekande från Leif Fuglsig. I bilagan står på s. 8, att brevkortens "Bern-upplaga", dvs. de med Í GILDI-påtryck av typ IV, fick påtrycken i Köbenhavn. Det rätta är att korten - precis som frimärkenas "Bern-upplaga" - trycktes i Köbenhavn men fick påtrycket i Reykjavík hos Félagsprentsmidjan.

Ännu ett nytt postkontor i Reykjavík

I rapport 58 berättade vi om nya postkontor i Reykjavík (postterminalen och R-vík 8) och om vad Folmer Østergaard tagit reda på om där använda stämpeltyper.

Folmer har senare meddelat att det tillkommit ännu ett nytt postkontor i Reykjavík. Det är Reykjavík 11, som öppnades den 3 december 1984 och ligger i stadsdelen Breidholt, där också Reykjavík 9 är beläget.

Folmer har också vänligen ordnat brev med avstämpling vid R-vík 11. Det visar en handstämpel av den typ som har de vågräta linjerna över och under datumlinjen utdragna till yttre cirkeln.

Landsorts-lotteriet 1984

Dragningen i vårt årliga lotteri bland de medlemmar, som inte bor i Stockholms- och Göteborgs-områdena, förrättades den 16 januari och åter gynnade fru Fortuna utlandsdelen av vad vi från början döpte till "landsorten" - för övrigt inte så märkvärdigt, då ungefär hälften av de som hade en chans i dragningen bor utanför Sverige. Årets vinnare blev Orla Jensen i danska staden Hobro, och han hade verkligen extra stor tur genom att vinna under första året som medlem. Vinsten var även i år den vackra porslinsplattan med isländsk falk och texten "Islandssamlarna", gjord i Island 1972.

Orla berättar bl.a. att Hobro är en liten stad (9.000 inv.) i Nordjylland, som fyllde 1000 år 1980. Den ligger längst in i den djupa Mariager Fjord och har många turistattraktioner. En sådan blir också Vikingeborgen Fyrkat, ett riktigt, men nytt, vikingahus som uppförts helt utan moderna hjälpmedel för 2,5 milj. kr. och som invigs 1985. I Nordjylland finns inte många islands-samlare, säger Orla. Han har specialiserat sig på en rad emissioner från aurmärkena till Gullfoss, men nu håller han just på att bygga upp en utställningssamling republiken 1944-1967. Han söker en del kompletteringar - se hans annons i slutet av denna rapport. (Det där med möjligheten att annonsera i rapporten, som vi införde i rapport 49, tycks ha fallit i glömska.)

Bör en samling "Republiken Island" innehålla frimärken från kungarikets tid?

På tal om Orla Jensens blivande exponat kan vi ta upp en fundering vi fått från Folmer Østergaard. Frimärkena från kungariket Islands tid blev ej ogiltiga direkt efter republikens utropande 17 juni 1944. Giltigheten för en del av dem utgick vid slutet av 1946 (t.ex. Christian X-serierna, Dynjandi och Hekla, Jochumsson) medan andra (t.ex. Gullfoss, Geysir och Fiskar) var giltiga t.o.m. 1958. (Se härom närmare i isländska handboken av år 1973.) Skall då ett utställningsexponat "Republiken" helst innehålla dessa märken, avstämplade efter 17 juni 1944, det är Folmers fråga. Som ofta anlita juryman har han ju anledning att ta ställning härtill.

Vårt enkla men osakkunniga svar är att om exponatet är av post-historisk karaktär och omfattar åren 1944-1958 det väl måste anses vara ett plus att ha sådant material med. Men om man kallar sitt exponat "Republikens frimärken", så faller de äldre frimärkena utanför ramen (ursäktade vitsen). Men kanske detta är ett för enkelt sätt att se på saken.

En filatelistisk litteraturtjänst

Vi har tidigare omnämnt den litteraturtjänst - dels i form av rapportering av nyheter, dels genom förmedling av bokinköp - som bedrivs av herr C. Nieuwland i Rotterdam, och som vår förening abonnerar på. Den har tidigare kallats "Scandinavian International Philately". Sedan någon tid är den omdöpt till "Philabook International" i samband med att Nieuwland utvidgat den till att omfatta anmälan av nya filatelistiska böcker och kataloger från hela världen. Den som vill hålla sig aktuell på litteraturen inom sina samlingsområden kan verkligen rekommenderas att abonnera på Philabook International. Det kostar 10 Hfl. (NLG) per år, som kan sändas i holländska sedlar till Philabook International, P.O. Box 8042, 3009 AA Rotterdam, Holland, eller genom girering till firmans holländska postgiro 19 42 747. För detta får man 5 nyhets-cirkulär per år (på engelska) och möjlighet att genom firman köpa böcker, som annars kanske är svåröverkomliga.

Hur klarade man sig under isländska poststrejken i oktober?

Som väl är allmänt bekant strejkade Islands statsanställda under en lång tid, 4 - 30 oktober 1984, och därmed låg också postbefordringen nere. Som vanligt i sådana fall fick allmänheten söka klara sig genom diverse nödlösningar. I senaste numret av Grúsk har vår medlem Sigtryggur Eypörsson skrivit en kort artikel härom.

Många brev sändes med vänner och bekanta. Gällde det brev till utlandet sökte man kontakt med sådana som skulle resa utrikes och kunde posta breven utomlands. Några firmor erbjöd brevbefordran med bud. Både inom landet och utrikes sändes brev som flygfrakt till avsevärt förhöjd kostnad. Sigtryggur illustrerar detta med ett brev, som gått från Egilsstadir till Reykjavík som flygfrakt för en kostnad av isl. kr. 119:- (normalt porto torde ha varit 6:50). Sådana brev är naturligtvis intressanta som

"postal dokumentation" - trots avsaknaden av postal medverkan - och samma gäller brev som inlämnats på posten den 3 oktober från firmor med frankeringsmaskin och med denna daterade 3.10.84. Dessa brev blev liggande på postkontoret, och åtminstone i Reykjavík fick de före avsändandet en poststämpling den 1.11.84 (kanske förekommer också 31.10.84).

J.J.Solphil i konkurs

Vi hoppas att det bland våra medlemmar inte finns någon som ovetande om vad som hänt sitter och väntar på redovisning för material inlämnat till försäljning på auktion hos dansken Jørgen Juniors bolag J.J.Solphil AG i Solothurn i Schweiz. Detta bolag, som icke minst sålt nordiskt, däribland isländskt, material, är nämligen i konkurs sedan december 1984 med en brist som uppges belöpa sig på minst en miljon svenska kronor.

Jørgen Junior, tidigare innehavare av auktionsfirman Skandia i Köbenhavn och därefter i 6 år dansk riksdagsman, har försvunnit från Schweiz.

Tyvärr vet vi att några av våra medlemmar lider förlust på denna krasch. Vi vet inte om det finns några tillgångar att fördela i konkursboet men vill ändå uppmana dem som har intressen att bevaka i konkursen att försöka tillskriva konkursförvaltaren och ange vad som inlämnats men ej redovisats för. Tyvärr kan vi inte ange någon annan adress än den J.J. Solphil hade.

I senaste numret av Svensk Filatelistisk Tidskrift läser vi, att ordföranden i svenska handlarförbundet, Bengt Lilja, bevakar utvecklingen. Bengt Lilja är medlem i vår förening.

Försäljningen av isländska och färöiska frimärken till utlandet

Islands befolkning var vid slutet av 1984 240.000 (en ökning med knappt 1 % under året). Färöarnas befolkningstal är ungefär 1/7 (en sjundedel) härav. Båda ländernas nya frimärken ges ut i ungefär lika stora upplagor, trots att den egna befolkningens förbrukning av märkena uppenbarligen är mycket större i Island än i Färöarna. Förklaringen ligger i att Färöarna lyckats väsentligt bättre än Island med att marknadsföra sina nya frimärken till utländska samlare. Helt överraskande är att Färöarnas postverks intäkter av försäljning direkt till utlandet av de nya frimärkena (inkl. FDC) är 3 - 7 gånger så stor som motsvarande isländska (det varierar mellan olika år).

Frågan om den isländska frimärksexporten var i november 1984 föremål för en debatt i Islands allting efter en interpellation som besvarades av kommunikationsministern. I debatten framkom bl.a. följande uppgifter av intresse. Upplagan av FDC-kuverten är i Island f.n. cirka 25.000. (De färöiska FDC-upplagorna varierar enligt uppgifter i Facit normalt mellan 200.000 och 400.000. Det är i samma storleksordning som summan av svenska och danska FDC!) Utländska abonnenter på isländska frimärken hos Frímerkjaásalan är omkring 11.000, medan Färöarnas postverk har 70.000 abonnenter, varav majoriteten i utlandet.

Vad kan nu orsaken vara till det färöiska försteget på detta område? Saken togs upp i tidningen News from Iceland nyligen av en icke-isländsk skribent. Han pekade på två förklaringar:

- 1) Det färöiska postverket sköter sig väsentligt bättre än det isländska när det gäller att i cirkulär annonsera de nya frimärkena. Framförallt kommer cirkulären ut i tillräckligt god tid före utgivningen, så att folk hinner beställa, medan det har hänt att isländska postens cirkulär gått ut så sent, att även islänningar fått dem en knapp vecka före utgivningen. (Vi kan här tillägga, att annonseringen i filatelistidskrifterna, åtminstone i Norden, är väsentligt intensivare från Färöarna än från Island.)

- 2) Färöarna är ett "nytt" frimärksland, om man räknar från det egna postverkets tillblivelse 1975. Det är därför ett land, som samlarna ser det möjligt att få "komplett" utan större kostnad, vilket icke minst lockar många unga samlare. Om en samlare vill åstadkomma något liknande för Island, kan han/hon begränsa sig till republikens tid från 1944, men det blir ändå ett väsentligt större och dyrbarare företag att få detta "komplett".

Till detta vill vi lägga:

- 3) En mycket stor efterfrågan kommer från Danmark och Danmarkssamlare annorstädes, vilka ser Färöarna som en integrerad del av sin samling av Danmark.

Trots detta tillägg är det väl en slutsats man kan dra av de här medtagna upplysningarna, nämligen att det finns ett mycket stort antal av "kompleta" färösamlingar av det första decenniets utgivning (och troligen stora spekulationslager, att döma av försäljningssiffrorna), vilka under långa tider kommer att trycka priserna på andrahandsmarknaden. Samla gärna de vackra, intressanta och lärorika Färö-märkena, men gör det inte i tron att det är världens bästa penningplacering (särskilt inte FDC-kuverten).

För att ingen skall tro att de isländska märkenas försäljning är på nedgång, är det bäst att tillägga att isländska postverkets exportintäkter från frimärksförsäljningen stigit från år till år (mätt inte bara i isländska kronor utan i stabilt penningvärde).

Sigilleringen av "penning- brev"

I rapport 58 skrev vi litet om hur det verkade att förhålla sig med påsättningen av lacksigill på "penningbrev", alltså brev med penningar inlagda och med summan av dessa angiven på kuvertet. På basis av uppgifter i posttaxor och jämförelse med danska förhållanden kom vi fram till att det måste ha funnits två alternativ att försegla (sigillera) penningbrevet:

- a) Man kunde låta uppräknas och inlägga pengarna på postanstalten och få brevet sigillerat där.
- b) Man kunde sigillera brevet själv, varvid det på kuvertet angivna beloppet bara fungerade som uppgift om det belopp för vilket brevet assurerades och möjligen kunde vara av värde för mottagarens kontroll.

Vi efterlyste ytterligare uppgifter från sådana som satt inne med dem. På detta fick vi snabbt svar, först från Folmer Østergaard, sedan från Ólafur Elíasson.

Folmer angav att huvudregeln väl var att avsändaren förseglade kuvertet med eget sigill. Man kunde dock mot särskild betalning få en uppräkning gjord på posten, och i så fall påsatte posten sitt sigill.

Detta bekräftas av det material som Ólafur sände oss, och som ger definitiva besked. Det består nämligen av kopior av de två sidor, som handlar om "peningabrjef" i isländska postreglementet av 7 mars 1908. Med exakt samma lydelse återkom bestämmelserna i postreglementet av 15 juni 1923.

Bestämmelserna om sigillering var noggranna. Först angavs hur många sigill som måste sättas på och var de skulle sättas. På den vanligaste typen av kuvert (a), där tillslutningsfliken slutar i en spets nära mitten av kuvertets baksida, och där limningarna också går diagonalt in mot mitten, skulle 5 lacksigill slås på: ett i mitten och ett på vardera av de limmade resp. klistrade "halva diagonalerna". På en annan typ av kuvert (b), ofta specialgjord för värdepost, slutar tillslutningsfliken inte i en spets utan i en horisontell linje, och där skulle minst 2 sigill slås på, ett i vardera ändan av den horisontella tillslutningslinjen.

Om ingen uppräknings av pengarna gjordes på postkontoret, fick alla sigillerna vara avsändarens. Uppräknades och inlades pengarna på postanstalten, skulle i första fallet (a) 2 av de 5 sigillerna vara postens. Vid den andra typen av kuvert (b) skulle posten i detta fall sätta på de 2 sigillerna i ändarna på fliken och avsändaren ett sigill däremellan. Vid uppräknings skulle alltså kuvertet bära både postens och avsändarens sigill.

I reglementet finns också annat av intresse. Det fanns inget maximum för det belopp som kunde sändas i penningbrev, men kvantiteten mynt var begränsad till högst 50 kr i guldmynt, 9 kr i en- och tvåkronor, 90 aurar i "småsilver" och 9 aurar i koppar. (Ack, kära gamla tider, då det ännu fanns guldmynt, och då silvermynten var gjorda av silver!) Mynt måste svepas in i ett omslag, så att de "hööls fast", innan de lades i kuvertet. Kuvertet skulle förses med påskriften "Innlagdar xx kr" eller liknande.

Folmer påpekade en sak, som icke återfinns i den del av reglementet som vi sett. (Troligen gäller det en allmän regel för assurerade brev.) På penningbrev skulle för bättre kontroll vinnande antecknas den exakta vikten, t.ex. "3½ kv." (kvint), "18 gr" etc. Denna påteckning finner man på de allra flesta "peningabrjef".

Lustigt nog finner man i svenska Postmusei årsbok Postryttaren, senaste årgången (1984), s. 50-58, en beskrivning av posttjänsten "Uppräknings", som alltså också funnits i Sverige. Uppräknings på postkontoret av innehållet i ett assurerat brev och intyg på uppräknings kunde erhållas i Sverige mellan 1873 och 1935. Avgiften var 10 öre till 1919, då den höjdes till 50 öre. Kuvertet skulle förseglas med både postens och avsändarens sigill. Vi hade alltså även i Sverige "penningbrev", fast de aldrig tycks ha kallats för annat än "assurerade" brev.

Islands
äldsta
brevkorts
utgivnings
utforskning
(Leif Fuglsig)

I en artikel i Dansk Filatelistisk Tidsskrift, nov. 1984, med rubriken "Nyt lys over Islands klassiske helsager" har vår ständigt lika aktive forskare Leif Fuglsig redovisat det lyckade resultatet av hans efterforskning av uppgifter om tryckningen och upplagestorlekar för de äldsta isländska brevkorten. Äntligen har nu framkommit uppgifter som tidigare varit helt okända och medfört bristfälliga uppgifter i katalogerna.

Leif Fuglsig har gett oss tillstånd att referera artikeln och vi kan inte göra det bättre än genom en direkt översättning. (Vi överhoppas ett inledande avsnitt om den tidigare bristen på uppgifter.)

"Via Generaldirektoratets beställningsredovisning har det nu lyckats att klara upp de flesta av de saknade uppgifterna och med Rigsarkivets hjälp har de sista luckorna täckts.

Det lagliga underlaget för utgivningen av Islands första brevkort finns i ett tillägg, daterat 10 oktober 1879, till Postlagen för Island av 1772. Här omtalas bara brevkort för användning inom Island och portot fastställes till 5 aurar.

Den 7 november 1879 meddelar ministeriet för Island i Köbenhavn till Landshövdingen i Island att man låtit tillverka 20.550 brevkort, varav 100 behållits av ministeriet, 200 tillställes danska poststyrelsen och 1.000 st. sålts i Köbenhavn för 50 kr, vilket belopp tillförts den isländska landskassan.

Kvar för försändning till Island blev sålunda 19.250 st och den korrekta upplagan får anses vara 20.250 st. Korten sändes med ångfartyget "Phønix", som avgick från Köbenhavn den 8 november

och bör ha nått Reykjavík cirka 14 dagar senare. (Rapportred:s anm.: Det äldsta kända använda brevkortet är daterat 29 november 1879, se Ólafur Elíassons meddelande härom i Rapport 51. Ólafur har även behandlat detta brevkort i NORDIA 84-katalogen.)

Detta brevkort intar för övrigt en särställning bland det danska postområdets helsaker genom att vara det enda, som icke är tillverkat på postverkets beställning och hos dess fasta och med ensamrätt begåvade leverantör, som naturligtvis vid denna tidpunkt var Thiele. Varför ministeriet för Island vid detta enda tillfälle förbigick postverket och vände sig till ett privat tryckeri i København framgår icke av källorna och är tills vidare oförklarad.

Följande är att anteckna om detta brevkort:

Tryckeri: Nielsen & Lydiche.

Träsnitt (siraterna i vikingastil): Xylograf F. Hendriksen.

Gravör: K. Odewahn.

Kliché: W. Simmelkjær.

Ovalen i värdestämpeln är mycket lik ovalen på det kurserande blå 5 aurar-frimärket, men hörnen är starkt förenklade.

Det kan observeras, att gravörssignaturen K.O. icke fanns på detta kort utan först blev tillfogade på de kort som senare trycktes hos Thiele.

Brevkort till Danmark (8 aurar) och till UPU-länderna (10 aurar) kom den 1 juli 1880. Dessa kort trycktes hos Thiele, vartdera i en upplaga av 20.000, varav i båda fallen 200 behölls av danska postverket och 100 av ministeriet för Island, medan 100 såldes i København till förmån för isländska landskassan. Till Island sändes resten (19.600 av vartdera) med "Phønix" första avgång efter 7 maj 1880.

År 1883 infördes dubbla brevkort enligt UPU:s (Världspostunionens) beslut. 5 aurar-kortet fick nu en korrekt frimärskliché, ornamentiken ändrades litet och gravörinitialerna tillfogades.

Utformningen av de första korten för utlandsbruk (10 resp. 10+10 aurar) kritiserades av UPU. Orden "carte postale" saknades. Detta ändrades i nästa upplaga men medan denna upplaga för de dubbla kortens del kom 1892, blev en ny upplaga av de enkla 10 aurar-korten ej tryckt förrän 1900. Första upplagan av detta kort var så optimistiskt tilltagen att den räckte i 20 år!

Här följer en uppställning över utgivningsår och upplagor av dessa brevkort.

	<u>År</u>	<u>Upplaga</u>	<u>Ringström nr</u>	<u>Facit nr</u>
<u>Enkla brevkort</u>				
5 aurar	1879	20.250	1	1
	1889	8.200	8	4
	1895	10.000	10	6
	1900	10.000	11	6
8 aurar	1880	19.700	2-4	2
10 aurar	1880	19.700	5-7	3
	1900	10.000	9	5
<u>Dubbla brevkort</u>				
5+5 aurar	1883	3.500	1	1
	1889	3.785	4	4
8+8 aurar	1883	3.500	2	2
	1892	2.000	5	5
10+10 aurar	1883	3.500	3	3
	1892	2.000	6	6
	1896	10.000	7	6

Nu skall emellertid observeras, att alla dessa kort finns med påtrycket Í GILDI från 1902-03, och att upplagorna alltså inkluderar de påtryckta korten.

Antalet kort påtryckta med Í GILDI är icke känt, vare sig per typ eller totalt, men ett brev från landshövdingen Magnús Stephensen till ministeriet för Island anger hur många kort som fanns kvar 1902, omedelbart före påtryckningen. Antalet kort i restupplagorna var:

Enkla		Dubbla	
5 aurar	571 st	5+5 aurar	inga
8 aurar	"betydligt"	8+8 aurar	100 st
10 aurar	"betydligt"	10+10 aurar	"betydligt"

Utifrån detta skulle man kunna antaga, att 5, 5+5 och 8+8-korten skulle vara extremt sällsynta med påtryck, men detta blev ingalunda fallet. Privatpersoner kunde inlämna kort till påtryck, och icke bara lokala spekulanter hade gjort stora inköp, innan påtryckningen gjordes, utan kort från handlare i Skandinavien, England och Tyskland strömmade tillbaka till Island för påtryckning i hopp om vinst. Härigenom påtrycktes också många kort från de äldre, utsålda upplagorna och faktiskt är det bara kortet 10+10 av 1883 års upplaga som kan betecknas som extremt sällsynt med påtryck.

8 aurar-kortet från 1880 är värt att observera. En upplaga på 19.600 sändes till Island. Denna upplaga räckte i 22 år! Ja, den räckte så väl, att restupplagan 1902 betecknas som "betydlig"! Restupplagan var till på köpet så stor att det, sedan marknaden för Í GILDI-påtryckta kort var mättad, år 1919 fortfarande fanns så många kvar att man fann det vara värt besväret att tillskapa ett "provisorium på provisorium", påtrycket 5 på 8 aurar. De nu 39 år gamla och tydligen utslitliga "pappstyckena" klarade alltså att vandra genom tryckmaskinen en tredje gång!"

Vi kan tillägga:

- Som synes avviker uppgifterna om tryckår i många fall från Facits och Ringströms. Här får Facit ändra.
- Hålfdan Helgasons tidigare framförda tanke, att enkla brevkorten Ringström nr 10 och 11 icke är tryckta samtidigt, utan att nr 11 är en senare upplaga (se Rapport 43 och 44) har nu fått sin bekräftelse. Den äldsta av oss kända avstämplingen av kort 11 är från februari 1900 - anmält av Helge Jonhammar i Rapport 44.
- Vi mottar gärna uppgifter om avstämplingar på dubbla brevkorten nr 6 och 7, som kan bekräfta att dessa kort angetts för rätt tryckår, även om vi inte har någon anledning att tro att Leif Fuglsig placerat dem i fel ordning. Skillnaden mellan kort 6 och kort 7 är att raden "(UNION POSTALE UNIVERSELLE.)" på nr 6 är 36 mm och på nr 7 37 mm lång, mätt mellan mittpunkterna av de två parenteserna.
- Så gratulerar vi Leif Fuglsig igen till en fint genomförd forskningsprestation och tackar för en trevlig artikel.
- Det tycks återstå att finna upplagesiffrorna för de Í GILDI-övertryckta korten. Skall det bli nästa upptäckt?

GILDI utan Í ännu en gång

I rapporterna 58 och 59 har vi ägnat mycket utrymme åt varianten "utan Í före GILDI" men också kunnat rapportera intressanta och förut icke allmänt kända fakta. Även med risk att anses tjatiga skall vi här ta upp temat ännu en gång och även några andra varianter av Í GILDI. Vi har nämligen fått flera brev om saken.

- Från Arno Debo har vi fått svar på frågan, vad det kan ha stått i hans fotoattest av ett par av 10 aur frimärke (Facit 53), där båda märkena var utan Í, och som utbjöds på en tysk auktion 1974. Debo

bekräftar att han utställt en attest i december 1973 på ett sådant par. "Självklart angav jag att påtrycksfelet var manipulerat", skriver Arno, och något annat hade vi heller aldrig trott. Arno uppger också att märkena var position 21+22. Man måste förvåna sig över att en auktionsfirma utbjuder ett objekt under åberopande av en attest utan att tala om att attesten betecknar objektet som mer eller mindre falskt.

Arno Debo passar på att påpeka att Facit 41 V, i senaste Facit 41 v³ (20 aur med både svart och rött påtryck) inte finns äkta utan är en manipulation. Han fick faktiskt 1973 både detta märke och paret utan Í samt två helförfalskade Í GILDI-varianter inlämnade för attest på en gång.

2. Sir Athelstan Caröe nämner i ett brev bl.a. att han har 100 aur (Facit 44) utan Í före GILDI. Det intressanta med detta är att, som vi påpekade i förra rapporten, detta är den enda valör, som enligt Kohl skall finnas utan Í men som Facit inte listat med denna variant.

Sir Athelstan tror inte att "utan Í" finns äkta (med smala nollor) på Facit 51 (5 aur med svart påtryck) trots att det är listat i Facit. (Känner någon till ett sådant märke?) Samma tvekan gäller varianten '03-'03 på Facit 44 (100 aur). (Vi noterar att i sistnämnda fall han kan stödja sig på Kohl, som inte anger 100 aur-märket som påtryckt med satserna III och IV, i vilka felet '03-'03 förekom.)

3. Hans Ringertz har kommit med en mycket intressant hypotes. Han har ett ark av Facit Tj. 24 (10 aur) med den bekanta varianten "endast L". Denna är känd från sats II A, och i Hans' ark finns varianten i pos. 5 men ej i pos. 55. Kan man inte tänka sig, menar Hans Ringertz, att "endast L" är sista etappen i ett sönderfall av texten i pos. 5, där första steget var att det inledande Í föll bort (ramlade ur satsen eller vek sig)?

Något som mycket talar för denna tanke är de många varianter av fel på påtrycket i Tj. 24, som är kända. Facit listar "endast L", "endast IL", och "utan Í före GILDI". Leif Fuglsig har i en gammal auktionskatalog påträffat "endast GIL" i par med vanligt påtryck och kunnat bestämma paret till pos. 4+5 med felet i pos. 5. Allt detta kan tyda på följande process: (1) första Í faller bort, (2) DI faller sedan, (3) G rymmer fältet, (4) det kvarstående I går hädan och kvar står "endast L".

Vi efterlyser allt material som kan klara upp frågan om "GILDI utan Í" på Tj. 24 utgör pos. 5 i sats I, pos 6+56 i sats I A och/eller pos. 5 i sats II A. I samtliga fall bör det röra sig om två smala nollor, men som vi påpekade i förra rapporten har grundmärket i pos. 5 övre vänstra hörnet något avskuret, varigenom det lätt kan skiljas från pos. 6.

Intressant men något irriterande i detta sammanhang är att Facit sedan några år också listar en variant "utan sista I i Í GILDI". Denna variant skulle kunna ses som första steget i ett helt annat sönderfallsförlopp än det ovan antagna.

Mjølfnir m.m.

I rapport 58 skrev vi att Anker Jönsson i Torben Hjørnes artikel om kustsjöfarten runt Island (Rapport 57) saknat omnämnande av skeppet Mjølfnir. Anker har ett brev från Reykjavík till Akureyri med två-kunga-märke, på vilket står antecknat M/S Mjølfnir. Poststämpeln är svårläst men i varje fall från 1910-talet. Dessutom har han ett par 1 eyr två kungar, stämplat Mjølfnir, enligt vad han då berättade. Nu har vi fått detta par tillsänt och kan konstatera

att stämpeln, som icke är inramad, har texten

x MJØLNIR x

12. OKT 1911

(x markerar här en liten stjärna.) Avståndet mellan stjärnornas ytterspetsar i första raden är 25 mm, andra raden är 24 mm lång. Bokstäverna i MJØLNIR är 3,6 mm höga och mellanrummet mellan raderna är 6 mm.

Folmer Østergaard anmäler att han också har ett par två kungar, i detta fall 5 aur, med stämpeln, här med datum 14 OKT 1911. Folmer har inte funnit någon uppgift om Mjølnir. Då stämpeln är danskt ø är väl skeppet troligen danskt.

Vem vet något om Mjølnir? Och varför denna stämpel, som uppenbarligen icke är postverkets?

Anker Jönsson har också ett 4 aur två kungar med en liknande stämpel, varav dock bara slutet på texten syns:

....LF"

....1908

Bokstäverna LF är 5 mm höga och i lutande stil. Kan någon identifiera denna stämpel?

När frimärket
var en nyhet
eller

Mannen som trodde
att ett frimärke
kunde användas
flera gånger

Utställningskatalogen från NORDIA 84 har redaktören för Rapport inte haft i sin hand förrän nyligen, då Folmer Østergaard hade vänligheten sända honom ett exemplar. Detta förklarar att vi inte tidigare omnämnt att denna katalog innehåller ett antal särdeles intressanta artiklar.

Katalogen erinrade oss också om att vi, på basis av förhandsrapporterna om denna utställning, i Rapport 58 felaktigt angav att Hålfdan Helgason fungerat som både utställningskommitténs och juryns ordförande. Det blev slutligt ordnat så att Jón Adalsteinn Jónsson övertog ordförandeskapet för juryn.

Vi skall här tillåta oss att i korthet referera en av artiklarna, "Ett unikt skildingbrev från 1873" av Jón Adalsteinn Jónsson, eftersom den ger en ovanligt levande inblick i förhållandena under de isländska frimärkenas allra första år.

Postexpeditionsföreståndaren i Stykkishólmur, pastor K., spärrade upp ögonen en dag i slutet av augusti 1873, då han skulle avstämpla den utgående posten. Framför honom på bordet låg ett brev adresserat till en person som bodde på Sigmundarstadir i Mýrasýsla och frankerat med ett rött 4 skildingar frimärke. Men vad i all världen var nu detta? Själva frimärket var ju redan stämplat klart och tydligt med "HJARDARHOLT 29/7"! Detta var ju rena bedrägeriet, märket var tydligen ett redan använt sådant, som klistrats fast på ett nytt brev!

Vem som utfört detta nidingsdåd mot det nya isländska postverket var inte svårt att utröna. Pastor K. kom mycket väl ihåg, att detta brev inlämnats av bonden på gården Ormsstadir, och både stilen på kuvertet och sigillet på dess baksida visade att avsändaren var en på denna gård boende diversearbetare B., som bl.a. praktiserade som homeopat.

Upprörd i sitt innersta slog pastor K. upp den 1872 utfärdade poststadgan för att se vilket straff som enligt denna väntade den syndare som försökte återutnyttja ett redan begagnat frimärke. Till sin förvåning fann han, att denna eventualitet helt enkelt

inte blivit omnämnd i stadgan. Icke desto mindre skrev pastor K. genast och anmälde försyndelsen dels till postmästaren i Reykjavík, dels till den lokala polismyndigheten i form av sysslomannen i Dalasýsla (gården Ormsstadir låg i Dalasýsla). I sistnämnda brev gjorde han gällande att även utan uttryckligt förbud i poststadgan borde ett försök att återanvända begagnat frimärke betecknas som "förfalskning eller åtminstone bedrägeri".

Förhör anställdes med avsändaren B. Denne försvarade sig på flera sätt. Han hade inte trott att det var något fel att ta frimärket från ett mottaget brev och sätta det på ett avgående, om bara märket kunde tas av "utan att det blev rivet eller förstört". Han hade inte gjort något för att dölja att det var ett redan stämplat frimärke, inte heller för att dölja sin identitet. Och om det nu var fel att frankera ett brev med ett avstämplat frimärke, borde väl postexpeditionsföreståndaren i Stykkishólmur, som var präst, kunnat stoppa brevet, meddela honom att han missuppfattat bestämmelserna och kristligen tillrättvisa honom i stället för att anmäla honom som en förbrytare.

Ärendet kom att sändas vidare upp till högsta instans och avgjordes av landshövdingen över Island i oktober 1874. Myndigheterna trodde knappast på B:s förklaring att han antog att ett avstämplat frimärke skulle kunna användas på nytt men ansåg för mildrande omständigheter föreligga. B. dömdes att böta 2 riksdaler, vilket som J.A.J. påpekar är exakt 48 gånger det porto på 4 sk., som borde ha erlagts.

J.A.J., artikelförfattaren, fann brevet med det återanvända märket vid sina forskningar för Jónsbók. Det förvarades som bilaga till domshandlingarna och hade aldrig öppnats. J.A.J. gissade att brevet innehöll svar på det brev, från vilket märket tagits, eftersom ett brev från Sigmundarstadir i Mýrasýsla borde ha stämplats just i Hjardarholt. J.A.J. fick tillåtelse att öppna det i över 100 år tillslutna kuvertet och det visade sig att hans antagande var alldeles riktigt. I brevet tackade B. för mottaget brev av den 27 juli, vilket stämmer fint med poststämpling i Hjardarholt två dagar senare. Brevet hade för övrigt samband med B:s homeopatverksamhet.

BERUFJORD- stämpeln

Ytterligare tre exemplar har kommit till vår kännedom av märken med den gamla stämpeln BERUFJORD, som användes riktigt bara i Djúpivogur 1872. Som vi nämnt i tidigare rapporter har denna stämpel påträffats på en del betydligt senare märken, bl.a. några Í GILDI. Alla de nu anmälda är också Í GILDI-märken. Senast har vi sett ett 16 aur (Facit 54), insänt av Tom Rinman och emanerande från en samling som tillhört en tidigare medlem av Islandsklubben i Göteborg, vilken avled för flera år sedan. Det mesta av stämpeln ligger utanför märket, på vilket bara syns B och D samt strecket mellan dag- och månadssiffror (några siffror är ej isatta). Märket är en utmärkt bekräftelse på det tidigare antagandet att stämpeln någon gång använts av en person som helt enkelt ville göra ostämplade märken till stämplade, och som icke hade någon avsikt att öka märkets värde genom en sällsynt stämpel.

Annons

Söker brev med följande Facit-nr: 235, 236, 262, 263, 264, 272, 280, 288, 289, 319, 320. Gärna rek, censurbrev, brev med utländska stämplor, fylgibréf o. dylikt. Orla Jensen, Spurvevej 1, DK-9500 HOBRO.